

תורה שבת

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פרוש רש"י

פרשת בהעלותך גיליון קכ"ב (שנה ג) | סיון תשפ"ו

פנינים מאורים לשולחן השבת

פר"ס התורה

פשט

דגים בירקות?

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים וגו' (במדבר יא, ה) כבר הקשה רש"י, איך יתכן שהמצריים נתנו להם דגים חינם, והלא אפילו תבן לא נתנו להם. עוד יש להבין, מה השייכות בין ה'דגים' המוזכרים בתחילת הפסוק לירקות המוזכרים בהמשך הפסוק.

מבאר הגה"ק רבי יצחק קארו ז"ע בספרו 'תולדות יצחק', כי הנה מצרים היתה משופעת בירקות מרובים וגדולים, כמו שנאמר (בראשית יג, י) כגן ה' כארץ מצרים, וזאת משום שהנילוס היה עולה ומציף את כל השדות והגינות.

והנה, בעליית הנילוס היו נכנסים אל הגינות גם דגים רבים המצויים במים, ולאחר מכן כאשר נהר נסוג והמים חזרו למקומם, היו הדגים נותרים שם בין הירקות, כך היו ערוגות הגינות מלאות בדגים חינם. זהו שנאמר זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים 'חנם' - כלומר, לא המצרים סיפקו לנו דגים, אלא קיבלנו אותם חנם, והיכן? - את הקשאים ואת האבטחים וגו' - בין הירקות מצאנו את הדגים.

רמז

הלב של כלל ישראל

קח את הלויים מתוך בני ישראל (במדבר ח, ו)

רמז נפלא כותב הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע בספרו 'אגרא דכלה': אם נכתוב את המילה 'ישראל' במילוי האותיות, דהיינו ו"ד ש"ן ר"ש אל"ף למ"ד, נמצא באותיות הפנימיות את המילה 'לויים'. זהו שנאמר: קח את הלויים מתוך בני ישראל, שבתוך תיבת 'ישראל' תמצא את תיבת 'לויים', לרמז שבשבת לוי הם הפנימיות של בני ישראל, כמו הלב הנתון באמצע הגוף ומשפיע חיות לכל האברים.

דרוש

מזון רוחני

והאספסוף אשר בקרב התאוה תאוה וגו' ויאמר ה' אל משה אספה לי שבועים איש וגו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמת עליהם וגו' (במדבר יז, ד-ז)

מה השייכות של פרשת האצלת הרוח על הזקנים בתוך פרשת המתאוים? מובא משמו של הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, שכאשר התאוה ישראל לאכילת בשר, אמר הקב"ה למשה, האמת היא שלא גשמיות חסרה להם, ולא מחסור בבשר טורד את שלוותם, אלא נשמתם רעבה רעבון רוחני, לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'. הם צועקים 'מי יאכילנו בשר', רק בגלל שאין להם השגות ורוחניות ואינם יודעים לבטא את הרעב שהם חשים. העצה היחידה היא 'ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמת עליהם', וכאשר יתענו מהמזון הרוחני של השגות מרוממות, שוב לא יצעקו על מחסור בבשר גשמי.

סוד

המסעות - העלאת הניצוצות

ויש אשר יהיה הענין מערב עד בקר וגו' או ימים או חדש או ימים וגו' (במדבר ט, כא) האור החיים הק' מסביר את סיבת הדבר שהיו מקומות שהיו חונים רק יום או לילה, והיו מקומות שהיו חונים חודש או יותר - עפ"י המבואר בספרי קבלה שהליכת ישראל במדבר היתה במטרה להוציא ניצוצי הקדושה שהיו שבויים בידי כוחות הטמאה השוכנים במדבר, והקב"ה היה משער בכל מקום חנייתם, לפי כמות הניצוצות שהיו במקום זה, כמה זמן הם צריכים לשהות שם כדי לברר את כל הניצוצות, יש מקומות שהיו צריכים להיות יום ויש מקומות יומיים או חודש, ויש מקומות שלא היו צריכים כלל לחנות, אלא די היה בכך שעברו שם, ותוך כדי ההליכה ביררו את הניצוצות.

עבודת הלויים ומארגעות בשנה השנית

- נושאי הפרשה: הקלחת המנורה
- קדוש הלויים • שנות עבודת הלויים
- פסח שני • סדר המסעות • החצוצרות
- עזיבת יתרו • בנסע הארון • המתאוננים
- המתאנים • נבואת הזקנים • צרעת מרים.

פרשת בהעלתך מוללת בתוכה את מצות הקלחת המנורה וקדוש הלויים, וכן כמה מארגעות והתרחשויות שארעו פחדשי אייר וסיון בשנה השנית שהיו ישראל במדבר, לצד תאור סדר המסעות במדבר על פי הענין והחצוצרות.

סדר המאורעות	
בחדשי אייר וסיון בשנה השנית	
אייר	נספרו בני ישראל
אייר	הקריבו פסח שני
ב' אייר	עזבו את הר סיני, ומשה הפציר ביתרו שלא יעזבו ביום אחד נסעו בהרץ של שלשה ימים (רש"י, לז) ובו ביום הגיעו לקבות התאוה, שם נשדפו המתאוננים והזקנים. ביום זה גם אסף משה שבועים וקנים חרדים
ב' אייר	החל לבוא השלחן חלק מהאנשים מתו בו ביום בעוד הכשר בין שניהם
ב' סיון	ביום זה מתו על מיטתם חלק מאוכלי הכשר את הכשר אכלו בנפש חודש (כ"ט ימים) עד כ' בסיון (רש"י תענית כג, א)
ב' סיון	ביום זה נסעו מקברות התאוה לחצוצרות (מט) אריה דברים א. ב. וראה חוקני כאן, וביום זה נעשתה מרים מצורעת עד סוף יום כ"ו בסיון
כ"ח סיון	נסעו מחצוצרות וחזו במדבר פארן

א. גדולה משלהם

כאשר חלשה דעתו של אהרן על שהוא ושבוטו לא נטלו חלק בקרבנות לחנוכת המזבח, אמר לו הקב"ה: 'שלך גדולה משלהם! שאתה מדליק ומיטיב את הנרות.' בהדלקת המנורה יש לעמוד על גבי מדרגה, ובהדלקת כל נר יש להמתין שהשלהבת תעלה מאליה. את הפתילות יש להעמיד בצורה כפופה לעבר הקנה האמצעי.

ב. אשריכם!

טרם החלו הלויים בעבודת המשכן, אמר להם משה: 'אשריכם שתוכו להיות שמשים למקום!' והם עברו הכנה בכמה שלבים: א. הזאת אפר פרה אדומה. ב. גילוח כל שערותיהם. ג. טבילת גופם ובגדיהם. ד. הקרבת פר לעולה וקרבת מנחה. ה. הקרבת שני פרים לחטאת, וסמיכת הלויים על הפרים. ו. סמיכת ישראל על ראש הלויים. ז. אהרן יניף את כל הלויים.

ג. שירת הלויים

בגיל 25 מתחיל הלוי ללמוד את סדר העבודה, עד גיל 30, אז הוא מתחיל לעבוד בעבודות אלו: א. נעילת שערים. ב. שירה. ג. פירוק והקמת המשכן. ד. טעינת העגלות ונשיאה בכתף. ה. חנייה סביב לאהל לשמור שלא יכנס זר. לאחר גיל 50 יכול לעבוד בכל העבודות, מלבד בעבודת משא.

ד. למה נגרו?

בראש חודש ניסן בשנה השנית, אמר ה' למשה את דיני הפסח. בערב פסח היו אנשים טמאי מת ששאלו את משה ואהרן: למה נגרוע שלא להקריב הפסח?!

אמר ה' למשה, שכל מי שהיה טמא או מחוץ למקדש בערב הפסח, יקריב פסח שני ביום י"ד באייר, ובליל ט"ו באייר יאכל את הפסח עם מצה ומרור. אין איסור לאכול באותו יום חמץ או לעשות מלאכה.

ה. קורה וסוכה

מיום הקמת המשכן כיסה הענן את המשכן ביום, ובלילה נראה על המשכן מראה אש. בשעת המסעות, התקפל תחילה הענן כמו קורה על גבי בני יהודה, ואז תקעו הכהנים בחצוצרות כסף, בשלב זה היה משה אומר 'קומה ה' ופוצו אויבך וגו', ורק כעת נסע הענן

מעולם לא החסרת

חיים של תורה

העיד על עצמו כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן ז"ע: 'מיום למדי בשייכה בסעקעלהיד, לא עבר שבוע שלא השלמתי בו לימוד חומש ורש"י. בתחילה למדתי עם מפרשי רש"י, דברי דוד ושפתי חכמים וכו', עד שהתרגלתי בהבנת דברי רש"י.'

לב לדעת

הכרת והבנת מושג בתורה

שְׁלִיּוֹ | וְרַחַם נִסְעָה מֵאֵת ה' וַיִּגְזַר שְׁלֹמֹה מִן הַיָּם (במדבר י"א, לא)

השְׁלִיּוֹ הוא עוף שזמן מאד (רש"י שמוות טז, יג) שבשרו טוב וערב למאכל. בגמרא (יומא ע"ה, ב) מובא שיש ארבעה מיני שְׁלִיּוֹ, ואלו הן: שיכלי, קיבלי, פסיוני, ושלי. הטוב יותר הוא שיכלי, והפחות טוב נקרא – שְׁלִיּוֹ, שהיא כמו ציפור קטנה, והיו מניחים אותה לצלותה בתנור, ומרוב שומנה היתה תופחת וממלאה את התנור, ומעמידים אותה כשהיא נוטפת שומן על גבי שלש עשרה ככרות לחם זה על גבי זה, ואי אפשר לאוכלם מחמת השומן שנספג בהם, ואף הככר התחתון אינו נאכל כשלעצמו, כי גם הוא מלא שומן, אלא הוא נאכל על ידי תערובתו. ב'לקח טוב' (כאן) כתב שיש לשְׁלִיּוֹ סנפירים כמו דגים, ובחזקוני כתב שיש לה טעם של בשר ושל דג, ולפי שאמרו גם 'זכרו את הדגה', נתן להם בשר דומה לדג.

ענינים לראות

הבנת מילה אחת בתורה

מִבֶּן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה יִבֹּא לְצַבָּא צְבָא צְבָא (במדבר ח, כד)

בימינו נהוג לקרוא בשם 'צְבָא' רק לקבוצת אנשים העוסקת בענייני מלחמה וקרב, וכן מצאנו בתורה גם הלשון 'צבא' לגבי יוצאים למלחמה, כדוגמת הכתוב (דברים כד, ה) 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַצְבָּא'. כך כתב רש"י לעיל על הכתוב (במדבר א, ג) 'מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כֹּל יֵצֵא צְבָא, וְהָיָה לְצַבָּא הַמִּלְחָמָה, כַּמּוּבָר שֶׁם בְּרָא'ם וּבְגוּר אַרְיֵה וּבַחֲזוֹקוֹ, וּרְמַבְלִי'. אולם הרמב"ן (במדבר א, ג) כתב שכל אסיפת אנשים תיקרא 'צְבָא', כפי שמוכח ממכמה פסוקים, כגון הכתוב בפרשתנו 'יָבֹאוּ לְצַבָּא צְבָא בְּעֶבְדֵת אֱהֵל מוֹעֵד, שֶׁאֵין הַכְּתוּב עוֹסֵק בַּמִּלְחָמָה, וְלֹא רַק בְּאַנְשִׁים, אֲלֵא גַם בְּאַסִּיפַת פְּרָטִים שׁוֹנִים כְּמוֹ (דברים ד, יט) צְבָא הַשָּׁמַיִם. ומה שנאמר 'מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כֹּל יֵצֵא צְבָא' הַכוּונָה לְאֵלּוּ הַנְּהַלְלִים בְּאַסִּיפַת הָעֵדָה, כִּי הַנְּעָרִים שֶׁאֵינֶם בְּנֵי עֶשְׂרִים לֹא יִקְהֹלוּ בַתּוֹךְ הָעַם. כֵּן כְּתוּב גַּם כַּאֲשֶׁר בְּפִירוּשׁ הַכֹּתֵב וְהַקְּבָלָה: 'לְצַבָּא צְבָא - פִּירוּשׁ לְהַתְאַחַד עִם הַחֲבֵרָה, כִּי עֵיִקֵר הוֹרֵאת צְבָא הוּא הַתְּאַחֲדוּת וְהַתְּחַבְּרוּת, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (שְׁמוֹת יב, מֵא) יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם.

שכן טוב

וְאֶצְלֵי מִן הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיכֶם וְנִשְׂאוּ אִתְּךָ בְּמִשְׁאֵ הָעָם (במדבר י"א, יז)
הַתְּנֵה עִמָּהֶם, עַל מִנְתַּ שִׁקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם טָרַח בְּנֵי, שְׁהֶם טָרַחֲנִים וְסָרְבָנִים (רש"י).

הטוחן רגיל לרעש

מופלא היה מרן החזון איש ז"ע במידת הסבלנות לכל יהודי, גם לאלה שרדעתם קצרה, טרדנים וקשי יום המחפשים אוון קשבת, אף שהכבידו מאד. פעם העיד על עצמו ואמר: 'אני מסוגל להקשיב לאדם שמספר לי אותו סיפור שלש פעמים מראש ועד סוף מבלי שאפסיק אותו עד כלותו לדבר!'.

כה היה רגיל לשמוע תדיר את דבריהם של טרדנים שונים עד שפעם אחת כאשר אחד ממקורביו הביע את פליאתו איך הוא מסוגל להקשיב לפטפוטו של טרדן מסוים שמטיח דברים בקול צעקני ומאריך בשיחו, השיב לו החזון איש: הטוחן בטחנת קמח רגיל לרעש הטחנה שלו, להיפך כאשר הגלגלים נעצרים ושותקים יפריע לו הדבר...

כאשר ישא האומן את היונק!

סיפר הגאון רבי יוסף משאש ז"ע, שפעם אחת כאשר ישב ביום שישי ולמד בבית המדרש, ישב בפניה השניה הגאון רבי רפאל אלנקאוה זצ"ל, לימים רבה הראשי של מרוקו ולמד את פרשת השבוע. בתוך כך ניגשו שני יריבים אל רבי רפאל ותינו לפניו את טענותיהם. הפסיק הרב את לימודו, האזין לדבריהם, ולבסוף פסק את אשר פסק וחזר ללימודו. שני היריבים לא היו מרוצים מפסק הדין, ועזבו את בית המדרש כשהם זועפים ומשמיעים דברי ביוזן וקנטור כלפי הגאון רבי רפאל.

למשמע דבריהם הבוטים פנה רבי רפאל אל רבי יוסף והשיח את צערו: ראה נא, שני היריבים הפסיקו אותי מלימודי, שמעתי את טענותיהם, ענית מה שענית, ולא רק שאינם מכירים לי טובה, אלא שהם מבזים אותי בדבריהם, מה דעתך רבי יוסף על טרדנים אלו?

תחילה לא השיב לו רבי יוסף משאש מאומה, אבל כאשר הוא הפציר בו לחוות דעתו, ענה רבי יוסף: כתוב בפרשת בהעלותך (במדבר י"א, יב) 'כִּי תֵאֱמָרוּ אֵלַי שְׂאֵהוּ בְחֵיקְךָ כַּאֲשֶׁר יֵשֵׂא הָאֲמֹן אֶת הַיֵּנֶק, כְּבוֹדוֹ יוֹדַע מֵה עוֹשֶׂה הַיּוֹנֵק? מַלְכֶךָ, בּוֹכָה, צוֹעֵק, וְהַאֲמֹן נוֹשֵׂא אוֹתוֹ וּמְטַפֵּל בּו בַחמֵלָה.

נענה רבי רפאל ואמר: אכן, כל ימי תמיד שויתי פסוק זה לנגד עיני, אבל הפעם שכחתי מפסוק זה, צדקת ידידי, צדקת! הרב המנהיג צריך שתהא לו סבלנות לשמוע! מיד יצא רבי רפאל וקרא לשני היריבים ופיסם, ובדרך שינן לעצמו שוב ושוב את הפסוק: 'כאשר ישא האומן את היונק!'.

לא סתם צלצול

היתה תקופה בחייו של כ"ק האדמו"ר רבי שלמה מבאבוב ז"ע, בעל 'דברי שלמה', שבכל לילה בשעה מאוחרת, לאחר שהגבאי עזב את הבית, וכן באשמורת הבוקר לפני בואו של הגבאי, היה הטלפון מצלצל בבית, היו אלו אנשים טרדנים ומרי נפש שהיו מטריחים את האדמו"ר בשאלות הבל ודיבורי סרק, ומפסידים את זמנו היקר בדברים של מה בכך. כאשר נודע הדבר לבנו כ"ק האדמו"ר רבי נפתלי צבי מבאבוב ז"ע, הוא הציע לאביו שאולי כדאי שבשעות אלו ינתק את הטלפון, ולכל הפחות לא ירים את הטלפון, כך יוכל לנחם מעט ולעסוק בתורה ועבודה ללא מפריעים.

ענה לו אביו: איככה אוכל לעשות כדבר הזה? הלא בשעה שהטלפון מצלצל אני לא שומע סתם צלצול, אני שומע כאן קול של יהודי שבור ומסכן מהעבר השני של הטלפון הזועק לאוון קשבת וזועק 'רבי הושיעני!', חלילה לי לאטום אוזני לרווחתו ולשוועותיו.

לדעת חכמה ומוסר להבין

פניני מוסר, חכמה, וחיוון, מתוך פסוקי הפרשה

אראה עוד הצלחה לעולם ח"ו.

פנה אליו הסטייפלער בשאלה: אמור נא, בחמש השנים הללו למדת כל יום לכל הפחות 12 שעות? כשהשיב הבחור בשלילה, נענה לעברו הסטייפלער: אם כן, כלל לא התחלת עדיין ללמוד כראוי, ומה לך לעשות סימן שלא ראית סימן יפה בלימוד של חמש שנים...?

אין עם מי לעבוד...

לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד מְנַיִן (במדבר י"א, יד)
מדוע דווקא כאן הכריז משה פי כבד מְנַיִן, וכי לא היה העגל חטא כבד יותר מנשוא?

אלא, ביאר הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל: בחטא העגל עדיין היו בני ישראל 'כחומר גלם' איתו אפשר לעבוד, וממנו ניתן לעבד משהו חדש וטוב, אבל כאן הרגיש משה שאין עם מי לעבוד, כמו שנאמר וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאָנְנִים, מרמור עמוק ועו הלך והתפשט, הם איבדו את השמחה והחיות, כאן הרים משה ידיים, כי עם אנשים מדוכאים אין מה לעבוד... כל עוד הם בשמחה, אזי גם כאשר נפלו בחטא אפשר לעבוד איתם, אבל כיוון שהפכו למתאוננים הכריז משה פי כבד מְנַיִן...

רחמנא ליבא בעי

דְּבַר אֵל אֱהֲרֹן וְאַמְרַת אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַפָּרֹת (ה, ב)
שְׁפָרְאָה אֱהֲרֹן חֲזַפְת הַנְּיָאִים, חֲלִשָׁה אִז יַעֲתוּ וְכו' אֲמַר לֹךְ הַקְּדוּשׁ בְּרִיךְ הוּא: תִּיבָה! שְׁלֵךְ גְּדוּלָה מִשְׁלָהֶם (רש"י)
שְׁלֵךְ - חוֹלְשַׁת הַדַּעַת וְשִׁבְרוֹן הַלֵּב שִׁישׁ לֶךְ עַל מַה שֶׁלֹּא הִקְרַבְתָּ קֶרֶב, זֶה גְּדוּלָה מִשְׁלָהֶם, כִּי זָבַחִי אֲלֵקִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה.
(הרה"ק רבי אהרן צבי מביאלא ז"ע)

קריאת התפעלות

וְהַבְדַּלְתָּ אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר ח, יד)
ב'אבן-עזרא' על פסוק זה כתב: 'זהו לי הלויים - זו מעלה גדולה, עכ"ל. המפרשים התחבטו להבין מה כוונתו של האבן עזרא לפרש בתיבות אלו. מובא בשמו של רבינו החפץ חיים ז"ע שאמר: אכן אין כאן פירוש או ביאור לפסוקים, אלא בשעה שהגיע רבי אברהם אבן עזרא ז"ע לפסוק זה 'זהו לי הלוויים', לא היה יכול לכלוא את ההתרגשות אשר בערה בקרבו מתוך קנאת סופרים בלויים שזכו למדרגה זו, והתפרצה מקולמוסו המיית לבו "זו מעלה גדולה!..."

למדת 12 שעות?

מִבֶּן חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה יִבֹּא לְצַבָּא צְבָא (במדבר ח, כד)
מִבֶּן עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ בָּא לְלַמַּד הַלְכוֹת עֲבוּדָה, וְלִוְמַד חֲמֵשׁ שָׁנִים, וְכֵן שְׁלִישִׁים עוֹבֵד. מִקָּאן לְתַלְמִידֵי שֶׁלֹּא רָאָה סִימָן יָפֵה בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּחֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁשׁוּב אֵינּוּ הוּאָה (רש"י)

אל מעונו של מרן הסטייפלער הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי ז"ע הגיע בחור וטען בפנים נפולות: רש"י כתב בפרשת בהעלותך שתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים, שוב אינו רואה, והנה אני כבר לומד חמש שנים ואיני רואה הצלחה בלימוד, אני מיואש ובטוח שלא

אזניים לשמוע

כללי רש"י הק' בדיקדוק הלשון

'תהי' - זכר | אל נא תהי כמות אשר בצאתו מרחם או נקבה | אמו ויאכל חצי בשרו (במדבר י"ב, י"ב)

כדי להרגיל את בניו לקחת חלק בהכנות לקראת שבת, הוא חילק תפקידים בבית לכל אחד מילדיו: 'מנחם, אתה תהי אחראי על שטיפת הרצפה בסלון, ואחותך והל תהי אחראית על עריכת השלחן'.

מנחם, הבקי מעט בכללי דקדוק, הרהר לעצמו: הרי לפי כללי לשון הקודש, יש הבדל בין כתיבת מילה בלשון זכר ללשון נקבה, ואיך יתכן שבין לבן ובין לבת משתמשים באותה מילה - 'תהי'?

את התשובה הוא גילה לאחר לימוד מעמיק בפירוש רש"י בפרשת השבוע על הפסוק אל נא תהי כמות. רש"י מפרש: 'אל נא תהי - אחותנו זו'.

בעומק כוונת רש"י מסביר הרא"ם, וכפי שהדברים מבוארים בהרחבה בספר 'לשון חיים', כאשר פונים אל זכר בלשון נוכח, וכן כשמדברים אודות נקבה בלשון נסתר, משתמשים באותה מילה. למשל: אתה תשומר / היא תשומר. אתה תהי / היא תהי. כך גם אפשר לומר בלשון אתה תהי, היא תהי [כי כך הדרך במילים שהאותות שלישיות של השורש היא האות ה', שלפעמים האות ה' נשמטת, כגון 'תפן' במקום 'תפנה'].

ואכן כך מצאנו בפסוקים לשון נוכח לזכר (משלי ג, ז) אל תהי חכם בעיניך, ובלשון נסתר לנקבה (בראשית ג', ח) אל נא תהי קריבה.

על כך בא רש"י לפרש שמה שכתוב כאן שאמר אהרן אל נא תהי כמות, אין הכוונה בלשון נוכח לזכר כלפי משה, שאותה לא תהיה כמות, אלא בלשון נסתר על מרים, שהיא לא תהיה כמות.

השְׁלִי ירד בשנה הראשונה בכל לילה!?

אם בשנה הראשונה קיבלו ישראל בשר שְׁלִי בכל ערב, מדוע התלוננו שוב כעבור שנה על חסרון הבשר? | וגם: במנין עשרה נסיונות שהתנסו במדבר, השְׁלִי נמנה כנסיון אחד או שניים?

מתוך עשר נסיונות שניסו ישראל את הקב"ה במדבר, כמו שנאמר בפרשת שלח (במדבר יד, כב) וַיִּסְּאוּ אֹתִי יְהוָה עֲשֹׂר פְעָמִים, היו שני פעמים שבאו בתלונה על הבשר, והקב"ה הביא להם בשר שְׁלִי. כך מובאר בגמרא (ערכין טו, א-ב), והובא ברש"י בפרשת שלח (שם), ששני פעמים היו נסיונות של שליו.

הפעם הראשונה היתה ביום ט"ו באייר, כחודש ימים לאחר צאתם ממצרים, כאמור בפרשת בשלח (שמות טז, א-ד) וַיִּלְוֶנוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וַיְהִי בְעֶרְב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכַּס אֶת הַמַּחֲנֶה וְגו'.

והפעם הנוספת, כשנה לאחר מכן, בשנה השנית בחודש אייר, כאמור בפרשתנו פרשת בהעלותך (במדבר יא, ד-לד) וְהִיאֲפֹסֵף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הַתְּאֵוֹ תֵּאָוֶה וַיִּשְׁבּוּ וַיִּכְנּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשָׂר וְגו' וַיְרַח יְסַע מֵאֵת ה' וַיִּגְזַר שְׁלֹמֹה וְגו'.

תלונות למה?

השאלה הנשאלת לצורך הבנת הפסוקים: לאחר שהבטיח להם הקב"ה בחודש אייר בשנה הראשונה שבכל יום ירד להם מן הבוקר ושליו בערב, והפסוק מעיד שאכן בערב עלתה השליו, מושמע שדבר זה נמשך ברציפות דבר יום ביומו, מדוע כעבור שנה התלוננו שוב?

לשובע ולא לרוזן

על שאלה זו עמד הרמב"ן בפרשת בשלח (שם פסוק יב) והוא מציע שני מהלכים:

א. הקב"ה בודאי הבטיח להם בשנה הראשונה שיקבלו בשר בכל יום תמיד, בכל שנות שהותם במדבר, כי מה יתן להם ומה יוסיף להם בשר רק ליום אחד או לשנים, אך בכל זאת הם התלוננו שוב כעבור שנה, כי לא היה להם הבשר לשובע, אלא מעט בשר לאכול, כמו שנאמר (שמות טז, ח) בְּשָׂר לֹאֲכַל וְלֶחֶם בִּבְקָר לְשֹׂבַע, ועל כך התלוננו בשנה השנייה שהם הפצצים בבשר לשובע.

זאת היא גם שיטת רש"י במסכת ערכין שם (ד"ה שליו ראשון) שכתב: 'ולאחר זמן מרובה התאו ויתר', וכתבו שם התוספות על דברי רש"י אלו: 'מושמע שלא פסק להם השליו'.

הרמב"ן מוסיף עוד, שהיות ובתחילה לא ירד בשר רב לשובע, אלא רק כמות קטנה, אזי לא כולם הצליחו לאסוף שליו, רק הגדולים ולא הצעירים, או שהשליו לא היה מזדמן רק לחסידים שבהם, ולכן הצעירים ושאר העם שאינם חסידים, התלוננו בשנה השנית והתאו תאוה, ואז נתן להם ממנו לרוב מאד.

לא בקביעות

מהלך שני כותב הרמב"ן, שהשליו לא היה יורד באופן קבוע כל יום, אלא לפעמים היה

יורד ולפעמים נפסק, בשונה מהמין שלצורך חיותם היה יורד תמיד, ולכן התלוננו כי רצו בשר באופן קבוע.

רק לילה אחד

מהלך שלישי מביאים התוספות במסכת ערכין, בשם הר"ד יוסף קרא, שהשליו בשנה הראשונה היה רק באופן חד פעמי בלילה ההוא בלבד, ולאחר מכן הוא נפסק לגמרי, ולפיכך התאו תאוה בשנה השנית.

כך כותב גם האברבנאל בפרשת בשלח: 'הבשר שנתן להם או, היה לאותה שעה בלבד, כי לא אכלו ממנו אלא לבד אותו ערב... ובעבור זה בקברות התאוה שאלו בשר פעם אחת, לפי שהשליו שנתן להם במקום הזה מיד נפסק, ולא אכלו ממנו כי אם אותו הערב בלבד, עכ"ל, וכן כתב שם בחזקוני, וכן כתב החתם סופר בתורת משה (בשלח, ד"ה בין הערביים).

בשנה הראשונה ירד בשר בכמות קטנה, ולא כולם הצליחו לאסוף שליו, רק הגדולים ולא הצעירים

שליו – פעם אחת!

מהלך רביעי ומחודש מאד, אנו מוצאים בדברי רבינו יוסף בכור שור (שמות טז, יג). לדבריו לא ירד פעמיים שליו, בשנה הראשונה והשנית, אלא פעם אחת בלבד! וז"ל: 'ויהי בערב ותעל השליו, כמדומה אני שזה שליו של בהעלותך, אלא שאגב שדיבר במן, דיבר בשליו, תדע, דאי ראה משה שבא להם שליו פעם אחת והספיקם, האין יאמר 'הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, עכ"ל'.

גירסא אחרת

אלא שבפשטות, דבריו צריכים עיון, שלא יסתרו את המפורש בגמרא במסכת ערכין שעשרה פעמים ניסו אבותינו את הקב"ה במדבר 'בשליו ראשון ובשליו שני', הרי מפורש שהתלוננו שני פעמים. וצריך לומר שהיתה לו גירסא אחרת בגמרא, וכגירסת האבות דרבי נתן (נוסחא ב' פרק לח) שגרסו שם רק נסיון אחד בשליו, וגם הרמב"ם בפירושו ע"מ"א אבות (ה, ג) הזכיר עשרה נסיונות במדבר, והזכיר רק נסיון אחד של שליו.

יש לציין שמהלך זה שכתב הבכור שור, כתב מעצמו גם בפירוש 'מאיר עין' על המכילתא (בשלח פרשה ג), וכתב שם שמה שאמרו בגמרא 'בשליו ראשון ובשליו שני', אין הכוונה שירד שליו פעמיים, אלא שפעמיים נכתב דבר זה בתורה, כמו שמצינו לשון כזה במסכת מגילה (כה, א) מעשה עגל ראשון ושני, שאין הכוונה שהיו שני מעשי עגל אלא שכתוב בתורה שני פעמים, עכ"ד. אם כי יש לדחות דבריו, כי במסכת ערכין מונה הגמרא את מעשה השליו ראשון ושני ברשימת עשר נסיונות, ואם היה זה רק מעשה אחד שוב נשארו רק תשעה נסיונות.

מדוע סתירת המשכן נחשבת כ'סותר על מנת לבנות במקומו'?

על פי ה' יחננו ועל פי ה' יסעו (במדבר ט, ט) בגמרא מסכת שבט (לא, ב) מובאת שיטת רבי יוסי, שחייבים מן התורה על מלאכת 'סותר' שבבת רק באופן של 'סותר על מנת לבנות במקומו'.

על כך שאל רבה, הרי את כל מלאכות האסורות לעשות בשבת אנו לומדים מהמלאכות שנעשו במשכן, והרי במשכן היה 'סותר על מנת לבנות שלא במקומו' (פירש רש"י, שהיו סותרין אותו בחנייה זו, ונוסעים למקום אחר, וחונים, וחוזרים ומקימין אותו). ענה לו עולא: כיון שנאמר על פי ה' יחננו, הרי זה נחשב כסותר על מנת לבנות במקומו.

לבנות במקומו

דברי הגמרא סתומים וקשים להבנה, מה שייכות יש בין הכתוב 'על פי ה' יחננו', לכך שייחשב כסותר על מנת לבנות במקומו, הרי סוף-סוף בנו את המשכן במקום אחר.

בחינוכי הריטב"א הביא בשם רש"י שביאר, שכיון שנאמר 'על פי ה' יחננו', הרי יתכן שלאחר שיפרקו את המשכן יאמרו להם הקב"ה לחזור שוב ולהקימו שם במקומו, ועל כן נחשב כסותר על מנת לבנות במקומו.

אין מקום קבוע

באופן אחר מבאר בהגהות מהר"ץ חיות,

כי הנה לבית המקדש ולמשכן אין כלל מקום קבוע מצד עצמו, אלא בכל מקום שהשי"ת מצווה וקובע לבנותו, שם הוא מקומו, וכשם שירושלים היא מקומו של המקדש כי כן ציוה ה', כך כל מקום שבו נבנה המשכן, זהו מקומו, וכל המקומות שהקימו את המשכן, כולם נחשבים 'מקומו של המשכן', עכ"ד.

ביאור הדברים: לסתם בית של חולין, יש מקום קבוע לבית זה, דהיינו במקום בו היה הבית קיים עד עכשיו, ואם סותר על מנת לבנות במקום אחר, אין שייכות בין המקום השני למקום הראשון, וסתירת המקום הראשון נחשבת לסתם סתירה של קלקול. אבל למשכן אין כלל מקום קבוע, אלא מקום הקמתו נקבע תמיד על פי ציווי ה', והסותר במקום זה על מנת לבנות במקום אחר, הרי הבנין שני הוא המשך של הסתירה הראשונה.

קרקע של ארץ ישראל

ביאור מופלא כתב בערבי נחל (פרשת שלח דרוש א) שבכל מקום שנסעו ישראל במדבר הביא הקב"ה שם את קרקע ארץ ישראל, וקרקע זה נסע עמהם בכל המסעות, נמצא שאכן היה זה סותר על מנת לבנות במקומו.

כללו ודרכו רש"י הק' בפירושו על התורה

כללו רש"י

אימתי מזכיר רש"י רמזים בגימטריא?

להקשות: 'מה לו לרש"י להביא גימטריאות שלא לצורך הפשט?'. וביאר שם שהיתה לרש"י כוונה עמוקה בגימטריא זו על דרך הפשט, עיי"ש.

כך גם לעיל בפרשת נשא הביא רש"י הרבה רמזי גימטריאות על קרבנות הנשיאים כגון 'קערת כסף מנין אותיותי בגימטריא תתקל', כנגד שנותיו של אדם הראשון, וכתב שם הרמ"ם: 'הוצרך הרב פה להביא אלה המדרשות של אלה הגמטריאות כלן, שהן מיסודו של רבי משה הדרשן, מה שלא עשה כן בשאר דבריו, מפני שאלה המדרשות קרובות לפשוטו של מקרא הן, דאם לא כן, מה ענין הכלים הללו'.

קורות חייו • רבותיו תלמידיו • חיבוריו

תולדות רש"י הק'

פרק ט"ז – תלמידיו של רש"י [ב]

שם נדפס באמצע פירוש רש"י: "עד כאן פירוש רש"י זצ"ל מכאן ואילך פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר". כך גם נדפס בגמרא פירושו של רשב"ם על מסכת פסחים מדף צ"ט ע"א, ונכתב שם: "פירוש רבינו שמואל תלמיד רש"י ז"ל".

רשב"ם גם חיבר פירוש על התנ"ך (והרחבנו אודותיו בגיליון פרשת משפטים תשפ"ה, מדור יוסף דעת), ובתחילת פירושו לפרשת וישב הוא כותב על ויכוח שהיה לו עם זקינו רש"י הקדוש על הדרך הראויה לפרש התורה: 'אגם רבנו שלמה אבי אמי מאיר עיני גולה שפירש תורה וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו זצ"ל נתוכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פרושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום', עכ"ל, [והדברים מופלאים וצריכים ביאור רחב ואכמ"ל].

בפרקים הבאים נציג רשימה של חלק מתלמידיו של רש"י, אשר זכו לקבל תורה מפיו ואף להמשיך את מורשתו לדורות בכתבת חידושי ופירושי:

א. מגדולי תלמידיו של רש"י, היה חתנו רבינו יהודה ב"ר נתן - 'הריב"ן', שגם השלים את פירוש רש"י במסכת מכות מדף יט ע"ב, כפי שנדפס שם באמצע פירוש רש"י: 'ורבינו גופו טהור, ויצאה נשמתו בטרה, לא פירש יורת, מכאן ואילך לשון תלמידיו ר' יהודה בר' נתן'. בתוך פירושו של הריב"ן (דף כב, ב ד"ה היה מכה) הוא גם מביא פירוש בשם מורו ורבו רש"י וכותב על כך 'לשון אחר מפי רבי...'

ב. מגדולי תלמידיו של רש"י, היה נכדו רבי שמואל, בנו של חתנו רבי מאיר, הנקרא 'רשב"ם', שגם השלים את פירושו של רש"י על מסכת בבא בתרא מדף כ"ט ע"א,

